

Studija o sprječavanju ranog napuštanja obrazovanja bez stečene kvalifikacije u srednjim stručnim školama u Crnoj Gori

-izvještaj radne grupe-

Projekat realizovan u okviru Projekta MNE/011 – Jačanje stručnog obrazovanja na sjeveroistoku Crne Gore - koji finansira Lux Development

SADRŽAJ:

PROBLEM RANOG NAPUŠTANJA ŠKOLOVANJA.....	3
FAKTORI KOJI UTIČU NA RANO NAPUŠTANJE ŠKOLOVANJA.....	4
AKTIVNOSTI RADNE GRUPE	4
ISTRAŽIVANJE ŠKOLSKE ADMINISTRACIJE	5
ISTRAŽIVANJE STAVOVA UČENIKA.....	12
ISTRAŽIVANJE STAVOVA NASTAVNIKA I UPRAVE ŠKOLA	16
PREPORUKE	18
Mjere prevencije	18
Mjere intervencije	20
Mjere kompenzacije.....	21
RADNA GRUPA:	21
PRILOZI.....	22
Prilog 1 – Upitnik za učenike	23
Prilog 2 – Upitnik za nastavnike/upravu srednjih stručnih škola	27
Prilog 3 – Upitnik za učenike/učenice prvih razreda	28
Prilog 5 – Lični karton učenika	41
Prilog 6 – Tabela za praćenje osipanja učenika.....	43
Prilog 7 - Formular za praćenje učenika koji napuštaju školu	44
Prilog 8 – Socijalna karta odjeljenja	46

Problem ranog napuštanja školovanja

- Rano napuštanje školovanja prepoznato je kao jedan od mnogobrojnih izazova sa kojima se srijeće cijelo evropsko društvo, pa i naša zemlja. Možemo ga definisati kao bezuspješan pokušaj sticanja obrazovanja tj. kvalifikacije koja se dobija na kraju obrazovnog programa. S obzirom na gubitke koje cijelo društvo ima, ukoliko se na ovom problemu ne radi, smatramo da je u našem društvu on nedovoljno prepoznat i da je potrebno kontinuirano raditi na svijesti svih učesnika u obrazovnom procesu, ali i preduzimati konkretne mjere kako bi se rano napuštanje školovanja istražilo i spriječilo do najmanje moguće mjere.
- Problem se može posmatrati sa više aspekata. Na INDIVIDUALNOM planu rano napuštanje školovanja dovodi do nesigurnosti, neusmjerenosti, apatije pojedinca. Kvalifikacija jeste formalni pokazatelj da je neko uspješno prošao određeni obrazovni program, ali je bitna i na psihičkom nivou, kao društveno priznati dokument koji govori o sposobnostima i vrijednosti pojedinca na tržištu rada. Na SOCIJALNOM planu rano napuštanje školovanja predstavlja gubitak kvalifikovane radne snage, veći broj ljudi na socijalnoj margini koji su slabo plaćeni i koji rade mahom na crnom tržištu rada. Na POLITIČKOM planu ovaj problem se posmatra kao beskorisno ulaganje u obrazovanje individua koje zatim ne doprinose društvenom razvoju, već postaju društveni teret u nemogućnosti da nađu posao kao nekvalifikovana radna snaga, ili radeći na crnom tržištu rada.
- U našem društvu postoji tendencija da se problem posmatra kao problem samog učenika ili njegove porodice, a ne kao sistemski ili školski problem. Reklo bi se da je svijest o problemu ranog napuštanja školovanja prilično nerazvijena kod naših nastavnika, koji na problem mogu direktno da utiču kroz neposredno pružanje obrazovanja. Ponašanje i stavovi nastavnika ukazuju upravo suprotno, da su nastavnici bliži ideji da se učenik sa problemima u ponašanju isključi iz sistema, umjesto da mu se uslovi prilagode i da se za njega stvori atmosfera u kojoj će bolje moći da ispolji svoje potencijale.
- Evropska komisija dala je preporuku da se do 2020.god. stopa ranog napuštanja školovanja smanji na 10%. Postoje primjeri zemalja koje su na nacionalnom planu taj cilj već dostigle (Austrija, Češka, Finska, Slovenija), a mnoge države koje su imale visok stepen ranog napuštanja školovanja uspjele su značajno da ga smanje (Rumunija, Malta, Kipar, Italija). Ovakav napredak ohrabruje da je moguće dostići cilj, ali je neophodno uložiti dodatne napore.
- Ljudski resursi - učenici koji u našim stručnim školama dobijaju potrebno i željeno obrazovanje jesu i moraju se posmatrati kao najvažniji resurs naše države. Stoga nam obrazovanje svakog pojedinca i njegovo ostajanje u sistemu obrazovanja, kako bi što potpunije razvio svoje potencijale i svoju ličnost, mora biti cilj iznad svakog cilja. Učenike koji imaju tendenciju da napuste školovanje ne smijemo posmatrati kao niži ili viši procenat, u smislu prestiža u odnosu na ostale zemlje, već moramo imati svijest o važnosti uspjeha, ličnog razvoja i društvenog doprinosa svakog pojedinca naše države.

Faktori koji utiču na rano napuštanje školovanja

Razlozi za rano napuštanje školovanja jesu individualni i potrebno ih je analizirati na regionalnom, državnom i školskom nivou. Međutim, postoje neki faktori za koje se može reći da važe za većinu zemalja i koji su prepoznati na nivou EU u Radnom dokumentu članova Evropske Komisije za smanjenje ranog napuštanja školovanja. Dakle, mladi koji rano napuste školovanje vjerovatno da:

- potiču iz siromašnih i društveno marginalizovanih porodica;
- potiču iz marginalizovanih manjina;
- pripadaju ranjivim grupama;
- doprinose porodičnom budžetu, preuzimaju odgovornosti odraslih;
- imaju porodične probleme ili potiču iz disfunkcionalne porodice;
- ukoliko su roditelji rano napustili školu vjerovatnije je da će i djeca;
- polna dimenzija – više dječaka nego djevojčica ima probleme u učenju, prilagođavanju, imaju više emotivnih problema i problema u ponašanju.

Aktivnosti Radne grupe

Radna grupa realizovala je projekat u periodu od decembra 2010. do maja 2011, a posljednje aktivnosti planirane su za avgust – septembar 2011. Odabrali smo šest srednjih stručnih škola u kojima su sprovedene sve aktivnosti. To su Srednja mješovita škola „Bečo Bašić“ iz Plava, Srednja stručna škola „Vukadin Vukadinović“ iz Berana, Srednja mješovita škola „Vuksan Đukić“ iz Mojkovca, Srednja medicinska škola i Srednja stručna škola „Sergije Stanić“ iz Podgorice i Srednja pomorska škola iz Kotora. Radnu grupu čine psiholozi i pedagozi iz navedenih škola, predstavnik Ministarstva prosvjete i sporta i predstavnici Centra za stručno obrazovanje. Krajnji cilj nam je da projekat zaživi i da u narednoj fazi obuhvati sve srednje škole u Crnoj Gori.

S ciljem da započnemo istraživanje problema ranog napuštanja školovanja i osmislimo set aktivnosti kojima bi se ovaj problem mogao sprječavati, bavili smo se:

- Istraživanjem školske administracije – pilot istraživanje i nacionalno istraživanje;
- Istraživanjem stavova učenika i nastavnika o problemu ranog napuštanja školovanja i širem kontekstu ovog problema;
- Kreiranjem mjera za prevenciju ranog napuštanja obrazovanja – prevencija, intervencija, kompenzacija.

ISTRAŽIVANJE ŠKOLSKE ADMINISTRACIJE

Cilj ove aktivnosti bio je da se Radna grupa upozna sa trenutnim stanjem u školama uključenim u ovaj projekat vezanim za rano napuštanje školovanja, s obzirom da se do sada nije vodila sistematska evidencija i statistika učenika koji napuštaju školu bez dobijene kvalifikacije. Obavljeno je prvo pilot istraživanje koje se odnosilo na šest stručnih i mješovitih škola, a zatim nacionalno istraživanje kojim su obuhvaćene još 23 škole. Istraživanje školske administracije odnosi se na četiri protekle školske godine – 2007/8, 2008/9 i 2009/10 i 2010/11.

Kada se pristupa analizi podataka na nacionalnom nivou, treba prvenstveno istaći teškoću u sakupljanju podataka. Uprkos iskazanoj volji za saradnju od strane svih predstavnika pedagoško-psihološke službe koji su se odazvali našem pozivu, vrlo je teško doći do preciznih i cjelovitih podataka, iz različitih razloga – mijenjanje formulara za vođenje pedagoške dokumentacije (stari i novi dnevници), nesistematično vođenje evidencije, nepostojanje jedinstvenih dostupnih statističkih baza itd. U vezi sa tim, ističemo da je naš akcenat kvalitativna analiza, a ne isticanje kvantitativnih podataka, koje zbog svega što je rečeno treba uzeti sa rezervom i upoređivati sa podacima koji će se sakupljati u narednim godinama. Cilj nam je dakle, izvući što više zaključaka koje je moguće upotrijebiti u nastavnoj praksi i prilikom kreiranja obrazovnog sistema.

Uzorak – U uzorak istraživanja ušlo je 29 srednjih stručnih i mješovitih škola iz Crne Gore. Svaka škola je dostavila podatke o isključenim učenicima u prethodne četiri školske godine, prema unaprijed dogovorenom kriterijumu. Stopa napuštanja dobijena je poređenjem broja isključenih učenika sa brojem upisanih učenika, kako je prikazano u tabeli 1.

Tabela 1

Školska god.	2007	2008	2009	2010	Ukupno
Isključenih učenika	723	729	645	526	2623
Upisanih učenika	20581	20311	20647	20095	81634
%	3.51	3.59	3.12	2.62	3.21

Osim statističkih podataka o socio-ekonomskom statusu učenika, izostancima i smjerovima iz kojih učenici odlaze, bitni su nam bili i podaci o razlozima napuštanja škole. Prema dosadašnjoj praksi, učenicima je bilo omogućeno da u istoj školi polažu razred polaganjem vanrednih (razrednih, diferencijalnih, dopunskih) ispita i da se naredne godine opet upišu u školu kao redovni đaci. U vezi sa tim, kriterijum prilikom evidentiranja učenika bio nam je samo to da se učenik prilikom napuštanja obrazovanja NIJE vratio u redovni sistem, bez obzira da li je razred završavao polaganjem vanrednih (razrednih, diferencijalnih, dopunskih) ispita. Zbog toga nam je važno da se nastavi prikupljanje ovih podataka i u narednim školskim godinama, kako bi se dobijeni podaci upoređivali. U toku je proces mijenjanja sistema vanrednog polaganja i pretpostavljamo da će novi način uticati i na problem ranog napuštanja školovanja.

POLAZNE HIPOTEZE:

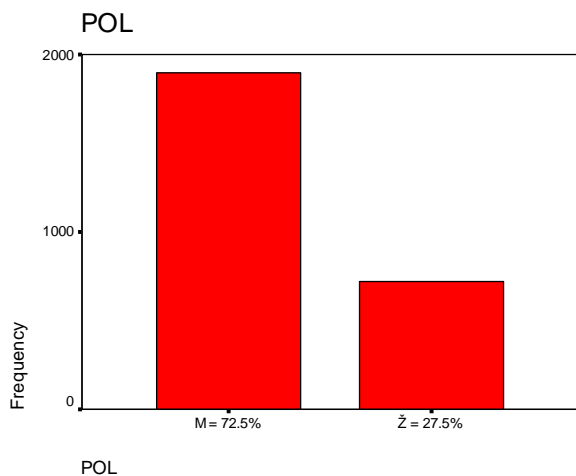
1. Ne postoji statistički značajna razlika između dječaka i djevojčica u odnosu na osipanje učenika.
2. Ne postoji statistički značajna razlika u osipanju učenika prvog, drugog, trećeg i četvrtog razreda.
3. Ne postoji statistički značajna razlika u osipanju učenika trećeg i četvrtog stepena obrazovanja.

4. Ne postoji statistički značajna razlika među učenicima koji napuštaju školu u odnosu na zanimanje roditelja.
5. Nema statistički značajnih korelacija kada se uporede razlozi napuštanja školovanja sa polom učenika, njihovim ponašanjem (vaspitne mjere), zanimanjem roditelja ili razredom iz kojeg napuštaju školu.

REZULTATI:

Zaključci izvedeni na osnovu nacionalnih podataka u velikoj mjeri se poklapaju sa onima iz pilot istraživanja.

1. Analiza po polu pokazuje da postoje statistički značajne razlike između broja dječaka i djevojčica koji rano napuštaju školu, u smislu da je očekivano značajno više dječaka (grafikon 1). Ovo jeste u skladu sa već rečenim da su dječaci generalno u većem riziku od ranog napuštanja školovanja zbog slabije adaptacije i više emotivnih problema i problema u učenju.

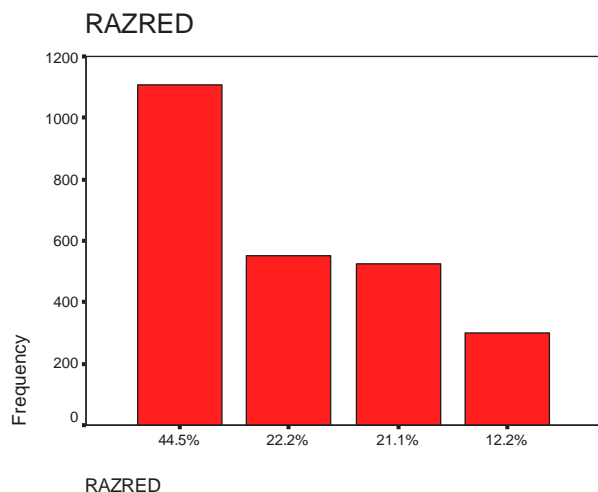

Grafikon 1

2. Analiza po **razredu napuštanja škole** pokazuje da značajno veći broj učenika prvog razreda napušta školu (44%), u odnosu na ostale razrede, idući ka višim razredima taj broj se smanjuje (sukcesivno – 22%, 21%, 12%).

Tabela 2

		POL		UKUPNO	
		M	Ž		%
RAZRED	1	797	308	1105	44.5
	2	395	156	551	22.2
	3	384	141	525	21.1
	4	214	88	302	12.2
UKUPNO		1790	693	2483	

Grafikon 2

3. Što se tiče **stepena obrazovanja** - naš uzorak se odnosi na zanimanja trećeg i četvrtog stepena - kada se uporede brojke koje se odnose na osipanje učenika sa onima koje se odnose na upisane učenike, dobija se da je statistički značajno više učenika koji se osipaju iz zanimanja trećeg (7,4%), nego iz zanimanja četvrtog stepena (2,65%). Ukupan procenat osipanja je prema dobijenim podacima 3,19%.

Tabela 3

		POL		UKUPNO	% od ukupnog broja upisanih učenika
		M	Ž		
STEPEN	TREĆI	582	224	806	7.4
	ČETVRTI	1292	467	1759	2.65
UKUPNO		1874	692	2566	3.19

4. Analiza **vaspitnih mjera** koje su učenici imali pri napuštanju škole (posljednje izrečena mjera) pokazuje da najveći broj učenika ima **ukor**, zatim **isključenje** kao mjeru zbog velikog broja izostanaka ili prestupa, ali takođe postoji znatan procenat učenika koji nemaju nikakvu vaspitnu mjeru (16.5%), kod kojih dakle postoji neki drugi razlog napuštanja škole, a ne neprilagođenost zahtjevima škole.

Tabela 4

		POL		UKUPNO	% od ukupnog broja upisanih učenika
		M	Ž		
VASPITNA MJERA	NEMA	204	169	373	16.5
	OPOMOMENA	43	24	67	2.98
	UKOR	752	207	959	42.6
	ISKLUČENJE	663	185	848	37.73
UKUPNO		1662	585	2247	

Ako pogledamo podatke koji su nam dostavljeni o **izostajanju** naših učenika, vidimo da je izostajanje oblik ponašanja koji je kod učenika koji napuste školu jako prisutan. Iako taj broj opada idući od 2007/08.god. ka 2010/11.god., prosječan broj od 33 opravdana izostanka na

uzorku od 2045 učenika, tj. 34 neopravdana izostanaka na uzorku od 2408 učenika jeste alarmantan podatak.

Tabela 5

ŠKOLSKA GODINA		OPRAVDANI	NEOPRAVDANI	UKUPNO
	2007	558	671	1229
	2008	566	651	1217
	2009	491	580	1071
	2010	429	505	934
UKUPNO		2045	2408	4453

Tabela 6

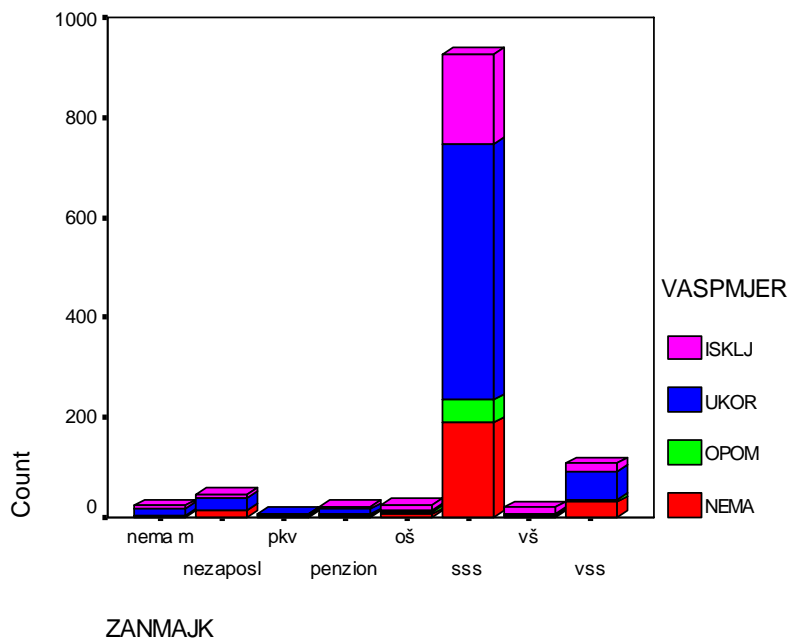
Deskriptivna statistika				
	N	Minimum	Maksimum	Aritmetička sredina
OPRAVDANANI	1772	0	442	38.47
NEOPRAVDANI	2309	0	244	36.16
VALIDAN UZORAK	1740			

5. Podaci u vezi **zanimanja roditelja** pokazuju da je najviše roditelja učenika koji napuštaju školu sa srednjom stručnom spremom, a zatim sa završenom osnovnom školom. Postoji nešto bolja povezanost između vaspitnih mjera i zanimanja majke (prikazano na grafikonu), ali je nemoguće izvoditi zaključke bez kompletnih podataka o zanimanju roditelja svih učenika u školi.

Tabela 7

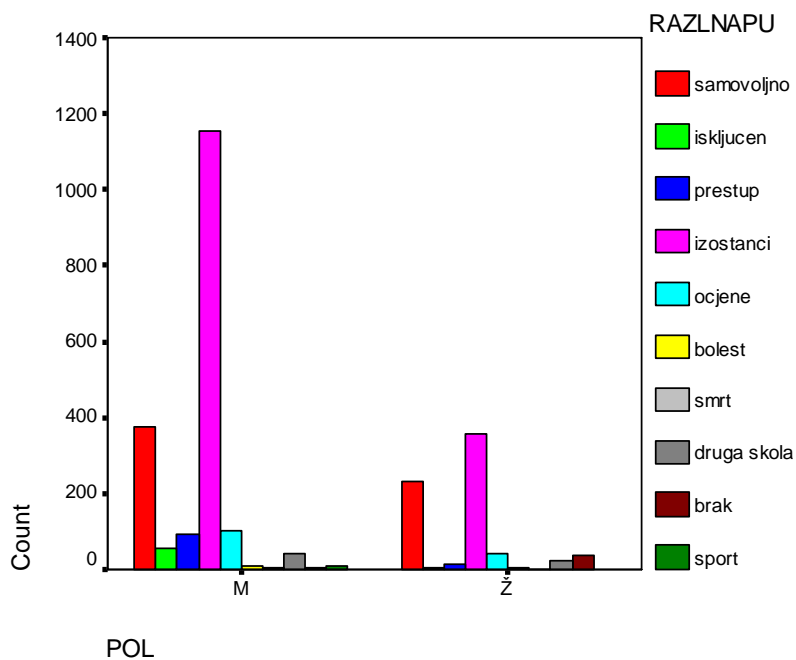
ZANIMANJE OCA				ZANIMANJE MAJKE		
		Učestalost	Procenat		Učestalost	Procenat
Validan uzorak	NEMA RODITELJA	8	0.30	Valid	24	0.91
	NEZAPOSLEN	63	2.40		53	2.02
	PREKVALIFIKACIJA	8	0.30		7	0.27
	PENZIONISAN	2	0.08		22	0.84
	OŠ	233	8.88		30	1.14
	SSS	816	31.11		1080	41.17
	VŠ	23	0.88		20	0.76
	VSS	32	1.22		111	4.23
	uzorak	1185	45.18		1347	51.35
	nema podataka	1438	54.82		1276	48.65
UKUPNO		2623	100	UKUPNO	2623	100

Grafikon 3

6. **Razlozi napuštanja školovanja** (evidentirani u dnevnicima ili od strane PP službe) statistički su značajno povezani sa polom učenika. Dječaka ima značajno više, kao što je rečeno, i oni značajno više izostaju, samovoljno napuštaju školu, budu isključeni zbog prestupa itd. (grafikon).

Grafikon 4

Tabela 8

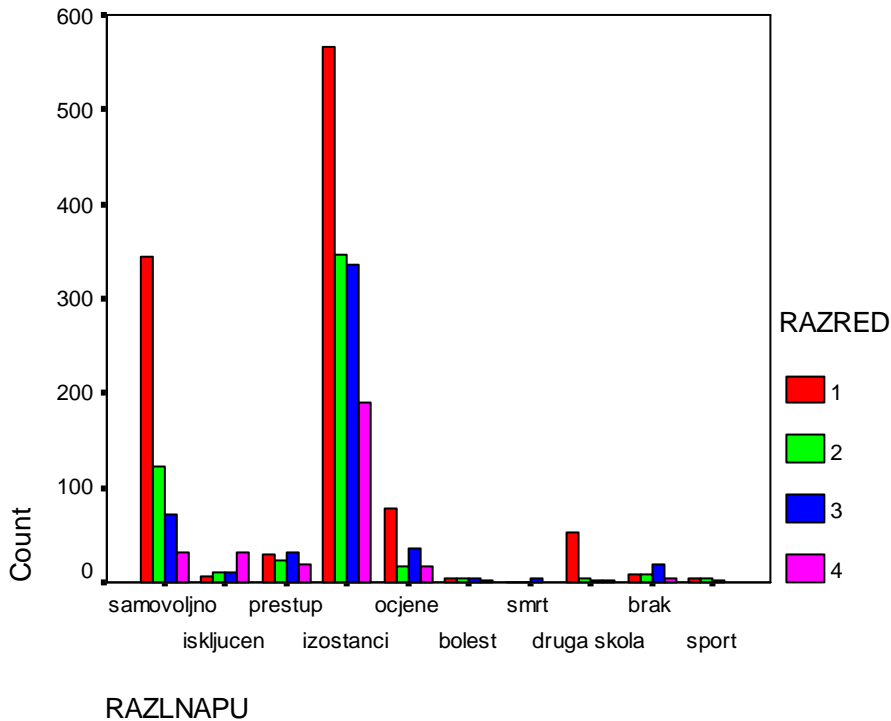
		POL		Ukupno
		M	Ž	
RAZLOZI NAPUŠTANJA	samovoljno	376	232	608
	isključen/a	56	4	60
	prestup	94	14	108
	izostanci	1152	356	1508
	ocjene	103	44	147
	bolest	11	4	15
	smrt	5	1	6
	druga škola	40	23	63
	brak	5	36	41
	sport	10	0	10
	UKUPNO		1852	714

Varijabla **razlozi napuštanja školovanja** značajno korelira i sa **varijablom vaspitne** mjere, kao što se vidi u tabeli. Učenici koji nemaju vaspitne mjere uglavnom napuštaju školu samovoljno ili zbog izostanaka (zbog nepojavljivanja u školi im nije izrečena vaspitna mjera). Oni koji napuštaju školu zbog izostanaka uglavnom imaju vaspitnu mjeru ukor ili isključenje.

Tabela 9

		VASPITNA MJERA				Ukupno
		NEMA	OPOMOMENA	UKOR	ISKLJUČENJE	
RAZLOZI NAPUŠTANJA	samovoljno	223	27	60	51	361
	isključen/a	0	3	52	5	60
	prestup	6	4	48	43	101
	izostanci	54	5	668	716	1443
	ocjene	16	20	107	4	147
	bolest	7	0	3	2	12
	smrt	3	1	2	0	6
	druga škola	33	1	2	12	48
	brak	22	4	7	5	38
	sport	3	0	2	2	7
	UKUPNO		367	65	951	840

Značajna korelacija evidentirana je i između varijabli **razlozi napuštanja škole i razreda iz kog je učenik napustio školu**. Učenici prvog razreda napuste školu nakon što naprave veliki broj izostanaka (prije ili nakon odluke da napuste), a zatim samovoljno. Izostanci se kao razlog najviše navode i kada su u pitanju učenici drugog, trećeg i četvrtog razreda. S obzirom da je nemoguće kontaktirati sve te učenike i saznati šta je razlog njihovog odlaska iz škole, možemo ipak pretpostaviti da se učenici prvog i drugog razreda nijesu pronašli u zanimanju koje su odabrali, a da učenici trećeg i četvrtog razreda izostaju i napuštaju školu iz drugih ličnih, porodičnih, zdravstvenih razloga.

Grafikon 5

REZIME

Iz odabranih statističkih analiza slijedi da se kao indikatori rizika od ranog napuštanja školovanja mogu identifikovati **veliki broj izostanaka** - uzrokuje otuđenje od škole i teže vraćanje u učionicu; **slab uspjeh** i **nedisciplinovano ponašanje, tj. vaspitne mjere** koje se izriču učenicima iz navedenih razloga. To su pokazatelji lošeg snalaženja učenika u školskoj situaciji, slabije adaptacije, mogućeg lošeg odabira smjera, ličnih ili porodičnih problema itd. Stručne službe, uprava i nastavnici bi trebalo da budu naročito senzibilni u odnosu na **učenike prvog razreda**, s obzirom da su to nakon osnovne škole još uvijek godine intenzivnog prilagođavanja zahtjevima srednjeg obrazovanja, u kojima je s obzirom na psihofiziološki razvojni momenat još uvijek rano da se donese konačna odluka o profesionalnom usmjerenju. To su učenici koje je potrebno identifikovati i pratiti, savjetovati i usmjeravati prije nego nastupi otuđenje od škole i odluka da se škola napusti. Postavlja se i pitanje, s obzirom na veliki broj učenika koji odustaje u prvom razredu, da li je moguće preduzeti systemske korake ka tome da se učeniku omogući da odloži odluku o konačnom usmjeravanju u konkretnu kvalifikaciju.

Zaključeno je da su pod većim rizikom od ostalih i učenici koji upisuju zanimanja trećeg stepena. Svjedoci smo generalno loše zainteresovanosti učenika za ova zanimanja, pa je neophodno raditi na podizanju kvaliteta obrazovanja kao i rejtinga trećestepenih zanimanja, informisati učenike o mogućnostima zapošljavanja, zarade, mogućnostima osamostaljivanja nakon ovladavanja određenim zanatom itd. Takođe, smatramo da je potrebno konstantno raditi na razvoju našeg sistema stručnog obrazovanja, revidirati i evaluirati obrazovne programe, s ciljem da se oni prilagode individualnim obrazovnim potrebama učenika.

Generalno nizak stepen osipanja, kao podatak sam po sebi, po našem mišljenju, može se tumačiti sa aspekta propustljivosti našeg sistema. Postojanje vanrednog ispita kao varijante da se završi škola i dobije kvalifikacija, jeste dobra opcija našeg sistema u odnosu na druge države, ali se pitamo da li se učenicima nudi kvalitetno obrazovanje i obuka za konkretna zanimanja i kakvi su kriterijumi sistema u kome više od 95% učenika završava obrazovanje. To su krupni segmenti obrazovnog sistema na kojima je neophodno konstatno raditi i unaprijeđivati situaciju. Obavezno pohađanje nastave koja se organizuje za vanredne učenike je korak ka dugotrajno boljim rezultatima – u smislu da će se vanrednim učenicima sada zaista i pružati obrazovanje, a ne samo polaganje ispita i diploma, a samim tim će se dugotrajno smanjiti motivacija učenika da se odluče za vanredno polaganje.

Zaključujemo još i da je u školi neophodno podrobnije se baviti individualnim razlozima napuštanja škole, i tu odluku sa učenicom i po mogućnosti sa njegovim roditeljima revidirati, preispitati i podijeliti odgovornost sa učenicom i njegovom porodicom.

ISTRAŽIVANJE STAVOVA UČENIKA

Ovo istraživanje je sprovedeno s ciljem da se stekne šira slika o važnim pitanjima koja bi mogla predstavljati probleme zbog kojih učenici odlučuju da napuste školovanje. S obzirom da su nam učenici koji su napustili školu nedostupni, odlučili smo da nam uzorak budu redovni učenici drugog razreda srednjih stručnih škola. Podaci su obrađeni korištenjem SPSS programa, upotrebom faktorske analize, hi-kvadrat testa statističke značajnosti i Pirsonovog koeficijenta korelacije.

U ispitivanju stavova učenika učestvovalo je 436 učenika iz šest škola obuhvaćenih projektom, od toga je ukupno 227 dječaka i 209 djevojčica.

		GRAD						UKUPNO
		BERANE	PLAV	MOJKOVAC	KOTOR	MEDICINSKA ŠKOLA PG	“S.STANIĆ” PG	
POL	M	30	28	20	57	36	56	227
	Ž	31	42	20	2	64	50	209
UKUPNO		61	70	40	59	100	106	436

TABELA 7

Pitanja u upitniku možemo podijeliti u 5 kategorija: opšti podaci, podaci o upisu u srednju školu, iskustvo u srednjoj školi, percepcija budućnosti i izostanci.

OPŠTI PODACI:

Uspjeh u osnovnoj školi pozitivno korelira sa obrazovanjem oca i majke, dakle, uspjeh učenika je bolji što je više obrazovanje roditelja. Analiza pokazuje i da je visoko obrazovanje roditelja u određenom dijelu uzorka povezano sa lošijim uspjehom učenika – postoji značajan broj visoko obrazovanih roditelja čija su djeca loši đaci.

Povezanost uspjeha na polugodištu sa uspjehom u dva posljednja razreda osnovne škole je takođe statistički značajna, što će reći da učenici uglavnom imaju isti ili približan školski uspjeh u drugom razredu srednje škole kao što su imali u dva posljednja razreda osnovne škole.

IZBOR SREDNJE ŠKOLE:

Ukupno 83% učenika kaže da su prilikom upisa u srednju školu imali dovoljno informacija o zanimanju koje su upisali.

Gotovo 50% učenika za odabrano zanimanje odlučilo se zbog toga što im ono pruža dobru osnovu za nastavak školovanja, tj. za nastavak profesionalne karijere. O odabranom zanimanju oduvijek je maštalo 17,6% ispitanih učenika, a njih 10% se za odabrani smjer odlučilo zbog želje svojih roditelja, tj. zbog toga što su im se drugovi upisali u ovo zanimanje.

Škola je ispunila očekivanja na veoma visokom nivou i u potpunosti kod 77,5% učenika, dok kod 17,6% učenika škola uopšte nije ispunila očekivanja, tj. ona su ispunjena na veoma niskom nivou.

Učenici su uglavnom zadovoljni izborom srednje škole (95%). Samo 5% ispitanih učenika nije zadovoljno uspjehom (ova brojka bi se možda mogla povezati sa procentom učenika koji rano napuštaju školu koji je prema našem istraživanju 3-4%). Kada se ova varijabla ukrsti sa varijablom ŠKOLSKI USPJEH vidljivo je da i među 95% zadovoljnih i među 5% nezadovoljnih učenika ima učenika svih školskih uspjeha.

63,76% ispitanih učenika kaže da, na njihovu odluku o upisu u srednju školu, aktivnosti profesionalnog informisanja u osnovnoj školi nijesu uticale, da su im malo pomogle tj., da im uopšte nijesu pomogle. Samo 10,5% učenika kaže da su im ove aktivnosti pomogle tj., da su presudno uticale na njihovu odluku. 25,6% učenika nije odgovorilo na ovo pitanje, pretpostavljamo zato što nijesu ni učestvovali u aktivnostima profesionalnog informisanja. 17% učenika kaže da u toku odlučivanja o izboru škole nijesu imali dovoljno informacija o mogućnostima koju im kvalifikacija koju će steći donosi nakon zaposlenja, ostalih 83% učenika kažu da su imali dovoljno informacija.

Glavni izvor informacija su roditelji kod 61,2% učenika, zatim nastavnici u osnovnoj školi 14,4%, drugovi 13,3%, poslodavci sa kojima su razgovarali 7,5%, i samo 3,4% učenika informacije je dobilo od psihološko-pedagoške službe u osnovnoj školi.

Škola koju pohađaju je prvi izbor kod 70,4% učenika, dok je kod ostalih blizu 30% učenika izabrano zanimanje bilo drugi ili treći izbor.

Statistička analiza pokazuje da su učenici uglavnom zadovoljni izborom škole (i oni kod kojih je ovo zanimanje bilo prvi izbor, i oni kod kojih je bilo drugi ili treći izbor), kao i da učenici imaju dovoljno informacija o zanimanju koje upisuju, ali da te informacije nijesu dobili u aktivnostima profesionalnog informisanja u školi.

ISKUSTVO U ŠKOLI:

Iz tabele rotiranih faktora varijabli koje opisuju iskustvo učenika u školi izdvojena su tri faktora latentnih korelacija.

Prvi faktor povezuje prve 4 varijable:

- a) Aktivnosti u školi mi pomažu da osjećam da pripadam školi
- b) Nastavnici mi pomažu da osjećam da pripadam školi
- c) Nastavnici rade na način koji je bio najbolji za mene
- d) Znanja koja stičem na časovima su odgovarajuća.

- Možemo pretpostaviti da su to odgovori zadovoljnih učenika čija su se očekivanja od upisanog zanimanja ispunila.

Drugi faktor povezuje varijable:

- g) Da se ja pitam školu bih završio vanrednim polaganjem
- h) Mogao bih da obezbijedim egzistenciju i bez srednje škole, a sa tim je u značajnoj negativnoj vezi sljedeća stavka
- d) Znanja koja stičem na časovima su odgovarajuća, što će reći da ta znanja nijesu odgovarajuća.

- Očigledno da određenom broju đaka škola nije sredina u kojoj pronalaze znanja koja smatraju da su im potrebna da bi se ostvarili na tržištu rada. Njima je škola, pretpostavljamo samo neophodna forma, potrebna diploma, zbog koje bi je najradije završili vanrednim polaganjem.

Treći faktor povezuje lošiji uspjeh učenika i interesovanje za praktičnu nastavu.

- Pretpostavljamo da su to učenici koji postižu lošiji uspjeh, a imaju interesovanje za smjer koji pohađaju, pa im je praktična nastava interesantija od teorijske.

PERCEPCIJA BUDUĆNOSTI:

Od ukupnog broj ispitanih učenika 57,8% nakon završene srednje škole želi da nastavi školovanje, 20,8% nije još odlučilo, 15,8% učenika želi da se zaposli, a blizu 5% učenika želi da zaposli ali ne u struci u kojoj se obrazuje – ali statistička analiza pokazuje da to nije onih 5% nezadovoljnih učenika (sa varijable ZADOVOLJSTVO ŠKOLOM), dakle ovi procenti odnose se na zadovoljne i nezadovoljne učenike.

Na pitanje kako bi provodili vrijeme u slučaju napuštanja škole 33,7% učenika bi se zaposlilo, 26,4% učenika bi se bavilo sportom, 27,5% učenika bi se upisalo u drugi program, dok blizu 11% učenika ne bi radilo ništa.

Kao moguće razloge odustajanja od redovnog školovanja najveći broj učenika 155 učenika ili 35,5% navodi zdravstvene probleme, zatim loše ocjene, profesionalno bavljenje sportom, nezainteresovanost za ovaj smjer, isključenje zbog lošeg vladanja i nedostatak sredstava za nastavak školovanja. U odgovoru gdje su sami navodili moguće razloge odustajanja, osim profesionalnog bavljenja sportom po nekoliko učenika navelo je kao razloge porodične probleme, dosadu na časovima, ponašanje profesora i lične probleme.

IZOSTAJANJE:

Kao razloge odsustvovanja sa nastave najveći broj učenika navodi prvo zdravstvene (42,4%), a onda lične probleme (23,4%). Blizu 10% učenika kaže da izostaju kad nemaju vremena da se pripreme za ispitivanje, ili zato što su im programi preteški. Zbog sporta izostaje 3% učenika, a njih 5% kažu da uopšte ne izostaju. Među ostalim odgovorima učenici navode dosadu na časovima, sopstvenu neodgovornost, izbacivanje sa nastave zbog ponašanja.

Učenicima časeve najčešće pravdaju roditelji (65,5%), zatim slijede ljekarska opravdanja 22,2%, odjeljski starješina 5%, sportski klubovi takođe 5%.

Faktorska analiza pokazuje da učenici sa lošijim školskim uspjehom imaju značajno veći broj neopravdanih izostanaka i prošle i ove školske godine. Postoji tendencija među određenim brojem učenika da prave veliki broj opravdanih izostanaka. Roditelji ispitanih učenika uglavnom imaju sličan nivo obrazovanja, i postoji tendencija da roditelji sa višim nivoom obrazovanja češće posjećuju školu, i to roditelji djece koja imaju bolji školski uspjeh.

REZIME

Ispitani učenici su uglavnom zadovoljni školom, tj. upisanim smjerom. Prilikom upisa dobili su dovoljno informacija na osnovu kojih su pravili izbor škole. Izvor informacija uglavnom su roditelji, a zatim nastavnici iz osnovne škole i drugovi. Iako su bili dovoljno informisani, učenici kažu da im u tome nijesu pomogle aktivnosti profesionalnog informisanja, tj. samo 10% učenika navodi da im ove aktivnosti jesu pomogle i uticale na njihovu odluku.

Učenici su nakon školovanja usmjereni na nastavak školovanja i profesionalne karijere, blizu 60%, dok je samo 16% učenika orjentisano prema tržištu rada nakon završene srednje škole. Procenat učenika koji za sebe predviđaju da bi se u slučaju prekida školovanja zaposlili takođe nije veliki, oko 34%. Pretpostavljamo da tome doprinosi i generalna tendencija naše omladine da dugo ostane kod kuće, da se sve kasnije osamostaljuje i živi od svog rada.

Osim zdravstvenih razloga izostajanja sa nastave, učenici navode lične probleme, nedostatak vremena za pripremu za ispitivanje, preteške programe, dosadu na časovima, sopstvenu neodgovornost, nedisciplinu itd. Izostanke najčešće pravdaju roditelji, zatim ljekarska opravdanja, odjeljski starješina i sportski klubovi.

Veliki broj izostanaka povezan je sa lošim uspjehom u školi.

Roditelji boljih učenika češće posjećuju školu.

Prikazani podaci upućuju na neophodnost konstantnog intenziviranja saradnje škole sa roditeljima, s obzirom na njihov veliki uticaj kako na upis učenika u željene škole, tako i na izostajanje, uspjeh u školi itd.

Potrebno je, takođe, organizovati sistematski rad sa svim učenicima na polju profesionalnog informisanja i savjetovanja, što će, vjerujemo, zaživjeti kroz projekat karijernog vođenja čija je realizacija u toku.

Smatramo i da je neophodno promovisati kako programe stručnog obrazovanja, tako i zapošljavanje nakon sticanja diplome, kao logičan slijed nakon srednje škole i kao put do sticanja samostalnosti, zrelosti i slobode.

Poseban izazov za naš sistem obrazovanja, ali i za pojedinačne škole i nastavnike, su učenici koji imaju izvjesne sposobnosti i interesovanja, dobra postignuća u praktičnom bavljenju određenim zanimanjem, a imaju loš uspjeh i nisku motivaciju za učenjem. Oni definitivno iziskuju puno strpljenja i dodatne napore da se za njih stvori pogodna sredina u kojoj će moći da ispolje i razvijaju svoje sposobnosti, jer, kako i sami procjenjuju, to sadašnja škola nije.

ISTRAŽVANJE STAVOVA NASTAVNIKA I UPRAVE ŠKOLA

Upitnikom, koji takođe prilažemo uz ovaj dokument (prilog 2), ispitali smo stavove nastavnika i dobili pretpostavljene razloge ranog napuštanja školovanja viđene od strane nastavnika. Dobijeni podaci možda nijesu realna slika uzroka ranog napuštanja školovanja, ali su interesantni i korisni kao pokazatelj kako nastavnici vide problem i svoju ulogu u njemu.

Uzorak je obuhvatio 132 nastavnika i članova uprave škola.

	GRAD						UKUPNO
	BERANE	PLAV	MOJKOVAC	KOTOR	MEDICINSKA ŠKOLA PG	“S.STANIĆ” PG	
UKUPNO	30	20	10	11	40	21	132

TABELA 8

Nastavnici su saglasni da bi trebalo raditi na profesionalnom usmjeravanju učenika (79,5%), da u školi postoji dovoljno vannastavnih aktivnosti (75%), kao i da se dovoljno radi na problemima izostajanja i nediscipline učenika (63,7%). Blizu 50% nastavnika smatra da su učenici dovoljno informisani o mogućnostima zaposlenja nakon dobijanja kvalifikacije, dok gotovo 30% nastavnika nije saglasno sa ovom tvrdnjom.

Poređani prema stepenu saglasnosti, pri čemu su i ovdje zbrajane frekvencije odgovora „saglasan sam“ i „potpuno sam saglasan“, mogući razlozi odustajanja učenika od redovnog školovanja prema mišljenju nastavnika izgledaju ovako:

1. Nedostatak motivacije zbog upisa u program koji nijesu željeli - 67,4%
2. Strožije ocjenjivanje u srednjoj školi – 66,7%
3. Problemi u ponašanju – 56,8%
4. Nedovoljna profesionalna orijentacija – 52,3%
5. Nedovoljna povezanost teorijskih predmeta sa praktičnom nastavom – 52,3%
6. Slab uspjeh koji postižu u srednjoj školi – 52,2%
7. Nedostatak svijesti o važnosti obrazovanja – 51,5%
8. Slabo predznanje učenika – 50%
9. Prezahtjevni predmetni program u srednjoj školi – 47,7%
10. Nedostatak podrške starijih – 47,7%
11. Strožija disciplina – 45,4%
12. Manja pažnja koju nastavnici poklanjaju učenicima koji postižu slabije rezultate u učenju – 37,1%
13. Problem sa uključivanjem u društvo vršnjaka (nesnalaženje u novom školskom okruženju) – 36,3%
14. Finansijski problemi u porodici – 34,8%
15. Neodgovarajući pristup nastavnika, neodgovarajuće nastavne metode (neodgovarajući metodičko-didaktički pristup) – 31%
16. Manje ličan odnos i pristup nastavnika u srednjoj u odnosu na osnovnu školu – 25,8%
17. Neodgovarajući način realizacije nastave – 25,8%

REZIME

Nastavnici, prvenstveno, uzrocima odustajanja učenika od redovnog školovanja vide same učenike – slab uspjeh, slabo predznanje, problemi u ponašanju, nedostatak svijesti o važnosti obrazovanja, kao i sistemske probleme zbog kojih učenici nijesu na najbolji način usmjereni i angažovani u školi – upis u program koji nijesu željeli, nedovoljna profesionalna orijentacija, nedovoljna povezanost teorije i prakse u školi. Najmanje odgovornim nastavnici vide sami sebe tj., svoju ulogu u ovom procesu, tek na posljednja tri mjesta liste pretpostavljenih razloga su iskazi koji ukazuju na ulogu nastavnika – neodgovarajući pristup, neodgovarajuće metode, manje ličan pristup nastavnika i neodgovarajući način realizacije nastave.

Iako je prirodno da se uzrocima problema vide drugi ljudi i situacioni faktori, umjesto sopstvene odgovornosti, smatramo da navedeni podaci govore u prilog neophodnosti konstantnog rada na povećanju svijesti nastavnika o važnosti da nam svaki učenik kroz obrazovanje dobije maksimum koji mu je potreban, i da je uloga nastavnika u tome ključna.

PREPORUKE

Rano napuštanje školovanja predstavlja društveni problem i njegovi uzroci nijesu čisto edukativnog karaktera ali obrazovni sistem ima snažan uticaj na njegovu pojavu. Poboljšanje kvaliteta obrazovanja na sistemskom i školskom nivou pomaže svim učenicima i smanjuje rizik od ranog napuštanja školovanja. Kvalitetno obrazovanje prilagođeno potrebama svakog učenika je najbolja mjera koja učenika „čuva“ u sistemu, tj. sprječava ga da napusti školovanje bez uspješne verifikacije diplomom.

Ono što predlažemo su manji koraci za koje smatramo da mogu da doprinesu približavanju velikom cilju – da svaki učenik dobije kroz obrazovanje maksimalnu podršku da razvije sve svoje kapacitete i pruži svoj najbolji doprinos našem društvu.

U kreiranju mjera nam je pomoglo studijsko putovanje u Ljubljani, gdje su nam kolege iz slovenačkog *Centra za poklicno izobrazovanje*, CIPS-a i PUM-a, kao i iz srednje stručne škole „Grm“ iz Novog mesta, pokazali konkretne aktivnosti kojima se njihov sistem i pojedinačne institucije suočavaju sa osipanjem učenika.

Postoje određeni projekti za koje smatramo da utiču na problem sprječavanja osipanja učenika, a koji su u našoj zemlji već u toku, pa ćemo ih pomenuti kao tekuće aktivnosti koje su velika podrška našem projektu.

1. Prvenstveno smatramo da je neophodno dalje se baviti istraživanjem ovog problema. Uvid u stanje je neophodan kako bi se preduzimale dalje konkretne mjere na sprječavanju ranog napuštanja školovanja učenika srednjih stručnih škola.
- Nakon istraživanja potrebno je utvrditi sistem praćenja stanja učenika koji rano napuštaju školu. Smatramo da je neophodno da svaki učenik bude posebno evidentiran i ispraćen, i da se vodi evidencija o njegovom savjetovanju i razlozima napuštanja škole. Tabela za evidenciju učenika koju je koristila Radna grupa nalazi se u Prilogu, a takođe u Formular za evidenciju pojedinačno svakog učenika koji je kao posebna aktivnost kreiran u svrhu preciznog praćenja učenika.

Mjere prevencije

Sistemske mjere kojima se pokušava kreirati takav sistem obrazovanja koji će ukloniti sve prepreke koje bi mogle dovesti do ranog napuštanja školovanja.

2. Sistem karijernog vođenja – potreban u osnovnim i srednjim školama – već se realizuje u okviru aktivnosti IPA projekta. Vrlo je važno raditi na učeničkim vještinama za karijerno vođenje, da učenik umije da prepozna svoje sposobnosti i interesovanja, i da prepozna samostalno ili uz savjetodavnu pomoć obrazovni put i željeno zanimanje. Smatramo da je to pravi put da pojedinac pruži svoj maksimum, a da kroz obrazovanje uzme sve što mu je potrebno da ostvari svoj maksimum.

3. Politika upisa učenika
  - Smatramo da je pri kreiranju politike upisa učenika u srednje škole neophodno nastojati da se ona maksimalno moguće uskladi sa potrebama tržišta rada i da u praksi bude usmjerena na najbolji interes učenika.
  - Smatramo da škole moraju da poštuju zakonska ograničenja o broju učenika u odjeljenju, s obzirom na to koliko to utiče na kvalitet nastave i disciplinu u odjeljenju.
4. Popularizovati stručno obrazovanje – rad na povećanju atraktivnosti stručnog obrazovanja - već se realizuje u okviru aktivnosti CSO
5. Promocija svih zanimanja – u realizaciji u okviru aktivnosti CSO i škola prema javnosti i prema osnovnim školama
6. Modularizacija programa
  - Modularizovani programi nude veće mogućnosti izbora u procesu sticanja kvalifikacije, tj. nude učeniku mogućnost mijenjanja smjera obrazovanja u skladu sa njegovim interesovanjima i potrebama – planirano u okviru aktivnosti CSO
7. Kontinuirani rad na usavršavanju nastavnika – u realizaciji u okviru aktivnosti Zavoda za školstvo i CSO
8. Pružanje systemske podrške nastavnicima za rad sa učenicima sa problemima u ponašanju – smatramo da je neophodno dodatno raditi sa nastavnicima kako bi izgradili dodatne vještine za suočavanje sa izazovima u učionici. Svjedoci smo da se u praksi često događa da učenici budu isključeni sa časova, da se između nastavnika i učenika eskalira konflikt, i da se takve situacije završavaju restriktivno po učenika, a stresno i iscrpljujuće za nastavnika. Vještinama kvalitetne, konstruktivne komunikacije se, smatramo, mnogo ovakvih situacija može izbjeći.
9. Jačanje saradnje sa poslodavcima – Poslodavci kod kojih se realizuje praktična nastava ili profesionalna praksa su nam vrlo bitna karika u sistemu stručnog obrazovanja, s obzirom da su oni učenikov prvi kontakt sa svijetom rada. Pozitivno iskustvo učenika u radu kod poslodavca, pozitivna slika o sebi kao profesionalcu i perspektiva koju kreira učenik u odnosu na svoje buduće zaposlenje su najbolje preventivne mjere za rano napuštanje školovanja.
10. Jačanje saradnje sa roditeljima – Uloga roditelja u obrazovanju je nezaobilazna. Kako je pokazalo naše i mnoga druga istraživanja roditelji imaju najviše uticaja na učenikovu odluku o upisu u školu, a pored toga roditelji utiču i na stav prema školi, obrazovanju, zanimanju itd. Ipak, svjedoci smo trenda da roditelji u osnovnoj školi mnogo više sarađuju sa školom, a da ta saradnja po dolasku djeteta u srednju školu biva sve manja. Smatramo da škola mora konstantno raditi na jačanju saradnje sa roditeljima različitim inicijativama i aktivnostima.

11. Kreiranje informativnog sajta – sajta na kome bi se nalazile zajedničke informacije iz Zavoda za zapošljavanje o slobodnim radnim mjestima, CIPS-a – profesionalno savjetovanje i CSO-a o obrazovnim programima.
12. Predlažemo da se afirmišu programi finansijske pomoći učenicima lošeg materijalnog statusa, kao što je bio Caritas-Luxemburg. U našim školama ima dosta učenika lošeg materijalnog statusa, sa seoskog područja, za koje je školovanje vrlo teško ili nemoguće, i kojima je dosadašnji program stipendiranja učenika mnogo značio za nastavak redovnog školovanja.

Mjere intervencije

13. Monitoring i praćenje učenika sa visokim rizikom da bi mogli odustati od redovnog školovanja. To su učenici koji često izostaju sa nastave, učenici sa lošim uspjehom, sa problemima u ponašanju, učenici iz marginalizovanih sredina, sa problemima u porodici, itd. Za ovo smatramo da je neophodna dobra saradnja odjeljenskih starješina sa đacima, roditeljima i PP službom.
- Pozitivno iskustvo iz Mojkovačke škole „Vuksan Đukić“ koje može da posluži i drugim školama, a olakšava i intenzivira ovu saradnju je formiranje Kolegijuma odjeljenskih starješina po razredima. Sastanci se održavaju jednom mjesečno. Program rada Kolegijuma nalazi se u Prilogu.
  - Takođe, smatramo da je dobar sistem, prema iskustvu iz SMŠ „Bećo Bašić“ iz Plava, kada se čas odjeljenske zajednice uvrsti u redovan sedmični raspored, tako da svi učenici imaju ČOZ u isto vrijeme. Iako je to u velikim školama zbog kompleksnih zahtjeva u pravljenju rasporeda teže izvesti, smatramo da je to višestruko važno i da ovaj zahtjev treba postaviti kao prorit.
  - Doprinos monitoringu mogu da daju PP službe sprovođenjem ankete početkom školske godine (krajem septembra) u odjeljenjima prvog razreda, tokom procesa upoznavanja sa učenicima. Predlažemo da anketa sadrži pitanja o dosadašnjim problemima u odjeljenju, u učenju, porodici itd. Anketa koju predlažemo nalazi se u Prilogu.
  - Smatramo da je vrlo dobar i sistem u kome škola u toku prve godine za sve upisane učenike organizuje intervju u prisustvu roditelja, odjeljenskog starješine, psihologa/pedagoga i predstavnika uprave škole, u kome se utvrđuje porodična i socijalna pozadina svakog učenika i kreiraju jasni ciljevi njegovog školovanja. Za učenika je to prilika da stekne jasniju sliku o svojim mogućnostima i mogućnostima kretanja kroz sistem obrazovanja na putu do tržišta rada i td.

Mjere kompenzacije

14. Smatramo da je neophodno da postoji program za mlade koji napuste školu/fakultet ili završe školu/fakultet, ali ne mogu da nađu posao - Po ugledu na program PUM (Projektno učenje mladih) koji smo imali prilike da vidimo u Ljubljani. To je jednogodišnji program koji učenicima nudi bavljenje različitim aktivnostima kroz koje razvijaju svoja interesovanja, istražuju svoje mogućnosti, a istovremeno prolaze put savjetovanja kako da se organizuju u učenju ili traženju posla. Uz to, učenici tokom godine dana učešća u programu uče kako da vode projekat – od ideje do realizacije, i kroz to stiču mnoge vještine i znanja, osposobljavaju se za rad u timu, za prolazak kroz krizne situacije itd.
15. Predlažemo da škola, djemično ili u potpunosti, oslobodi plaćanja vanrednih ispita (razrednih, diferencijalnih, dopunskih), učenike koji zbog zdravstvenih ili finansijskih razloga nisu pohađali školu.

Radna grupa:

Duško Rajković – direktor Centra za stručno obrazovanje
Zora Bogičević – Ministarstvo prosvjete i sporta
Vjera Mitrović-Radošević – Centar za stručno obrazovanje
Nermina Zejnilović – SSŠ „Vukadin Vukadinović“, Berane
Adisa Balota – Medicinska škola Podgorica
Nada Vujičić – SMŠ „Vuksan Đukić“ Mojkovac
Džana Baković – SMŠ „Bećo Bašić“ Plav
Aleksandra Lalević – SSŠ „Sergije Stanić“ Podgorica
Biljana Petrović-Njegoš – Srednja pomorska škola Kotor
Ivana Mihailović – Centar za stručno obrazovanje

PRILOZI

UPITNIK ZA UČENIKE

1. Pol (zaokruži): M   Ž

2. Navedi naziv i mjesto osnovne škole, koju si završio/završila (ukoliko si pohađao/pohađala više osnovnih škola, navedi onu u kojoj si pohađao/pohađala posljednja dva razreda osnovne škole):

---

3. Tvoj uspjeh u posljednja dva razreda osnovne škole:

a) 7. razred (po starom) odnosno 8. razred (po novom sistemu): _____

b) 8. razred (po starom) odnosno 9. razred (po novom sistemu): _____

4. Koji nivo (stepen) obrazovanja imaju tvoji roditelji (staratelji):

Otac:

- a) osnovna škola
- b) trogodišnja stručna škola
- c) četvorogodišnja stručna škola
- d) gimnazija
- e) viša ili visoka škola (fakultet)

Majka:

- a) osnovna škola
- b) trogodišnja stručna škola
- c) četvorogodišnja stručna škola
- d) gimnazija
- e) viša ili visoka škola (fakultet)

5. Na osnovu čega si se odlučio/odlučila da upišeš srednju školu koju sada pohađaš (zaokruži jedan odgovor, koji najbolje odslikava tvoju odluku):

- a) Daje mi dobru osnovu za profesionalnu karijeru
  - b) O tom zanimanju sam oduvijek maštao
  - c) To je bila želja mojih roditelja
  - d) Tako me je savjetovao savjetodavac u školi/CIPS-u (Centru za profesionalno informisanje i savjetovanje)
  - e) Ova škola mi daje dobar osnov za nastavak obrazovanja
  - f) Moj drug/drugovi se upisao u ovu školu
  - g) Ova škola je najbliža mom mjestu stanovanja
  - h) U ovoj školi je bilo dovoljno upisnih mjesta (nije bilo ograničenja upisa)
  - i) Drugo (napiši):
-
-

6. Da li si zadovoljan/zadovoljna izborom srednje škole koju pohađaš?

- a) Da
  - b) Ne, želim se prepisati u drugu školu (napiši u koju):
-

7. Srednja škola koju sam upisao/upisala, je bila:

- a) Moj prvi izbor
- b) Moj drugi ili treći izbor

8. Da li si u osnovnoj školi imao/imala mogućnost učešća u profesionalnom informisanju i savjetovanju, koje je organizovala škola ili Zavod za zapošljavanje (CIPS – Centar za profesionalno informisanje i savjetovanje)?

- a) Da
- b) Ne

9. Ako si imao/imala mogućnost učešća u aktivnostima profesionalnog informisanja i savjetovanja u školi, procijeni koliko su ti one pomogle u odluci o izboru obrazovnog programa:

- a) uopšte mi nijesu pomogle
- b) malo su mi pomogle
- c) na moju odluku aktivnosti profesionalnog informisanja nijesu uticale
- d) aktivnosti profesionalnog informisanja i savjetovanja su mi pomogle
- e) aktivnosti profesionalnog informisanja i savjetovanja su presudno uticale na moju odluku

10. Šta misliš, da li si u periodu odlučivanja o upisu u srednju školu imao/imala dovoljno informacija o mogućnostima koje kvalifikacija, koju ćeš steći završetkom tog programa, pruža na tržištu rada i u nastavku obrazovanja?

- a) Da
- b) Ne

11. Od koga si dobio/dobila najviše informacija o mogućnostima koje kvalifikacija koju ćeš steći završetkom tog programa pruža na tržištu rada i u nastavku obrazovanja? (Zaokruži jedan odgovor, koji najbolje odslikava tvoju odluku.)

- a) Od nastavnika u osnovnoj školi
- b) Od pedagoško-psihološke službe u osnovnoj školi
- c) Od roditelja
- d) Od drugova
- e) Od poslodavaca sa kojim sam razgovarao

12. Srednja škola koju sam upisao/upisala ispunila je moja očekivanja (zaokruži jedan odgovor koji najbolje odslikava tvoj stav):

- a) Na veoma visokom nivou
- b) U potpunosti
- c) Na veoma niskom nivou

- d) Nije uopšte ispunila moja očekivanja
e) Drugo (napiši) _____

13. Da bi iskazao/iskazala tvoje iskustvo u školi, upotrijebi skalu od 1 do 5, gdje 5 znači da se veoma slažeš, 4 – slažeš se, 3 – nemaš stav, 2 – ne slažeš se, 1 – veoma se ne slažeš, kako bio rangirao/rangirala svaku od nabrojanih izjava:

- a) Aktivnosti u školi mi pomažu da osjećam da pripadam školi 1 2 3 4 5
b) Nastavnici mi pomažu da osjećam da pripadam školi 1 2 3 4 5
c) Nastavnici rade na način koji je bio najbolji za mene 1 2 3 4 5
d) Znanja koja stičem na časovima su odgovarajuća.....1 2 3 4 5
e) Potrebna mi je individualna pomoć u učenju (dodatni časovi).....1 2 3 4 5
f) Časovi praktične nastave za mene su važniji od drugih.....1 2 3 4 5
g) Da se ja pitam, školu bih završio/završila vanrednim polaganjem.....1 2 3 4 5
h) Mogao/mogla bih sebi da obezbijedim egzistenciju i bez srednje škole 1 2 3 4 5

14. Kako vidiš svoju budućnost nakon što završiš srednju školu?

- a) želim da nastavim školovanje
b) zaposliću se u struci
c) želim da se zaposlim, ali ne u ovoj struci
d) nisam još odlučio/odlučila

15. Koji bi bili mogući razlozi tvog odustajanja od redovnog školovanja? (Zaokruži jedan ili dva moguća razloga)

- a) nezainteresovanost za ovaj smjer
b) loše ocjene
c) isključenje zbog lošeg vladanja
d) nezadovoljstvo predavanjima i praksom
e) zdravstveni problemi
f) nedostatak sredstava za nastavak školovanja
g) nešto drugo _____

16. Kako bi provodio/provodila vrijeme ukoliko bi napustio/napustila školu?

- a) zaposlio/zaposlila bih se
b) bavio/bavila bih se sportom
c) upisao/upisala bih drugi obrazovni program
d) ne bih radio/radila ništa

17. Koliko često si izostajao/izostajala sa časova u protekloj školskoj godini? (Zaokruži jedan odgovor koji najbolje odslikava tvoje izostajanje)

- a) Veoma često
b) Često
c) Ponekad
d) Gotovo nikad
e) Nikad

18. Koliko izostanaka si napravio/napravila protekle školske godine?

- a) Opravdanih _____
- b) Neopravdanih _____

19. Koliko izostanaka si napravio/napravila u proteklom polugodištu?

- a) Opravdanih _____
- b) Neopravdanih _____

20. Koji su razlozi tvog odsustva sa časova u proteklom polugodištu?

- a) Bolest
- b) Priprema za pismeni zadatak iz drugog predmeta
- c) Nedostatak vremena za pripremu za provjeru znanja
- d) Zahtjevni programi predmeta
- e) Lični problemi
- f) Drugo (napiši) _____

21. Na koji način pravdaš izostanke sa časova ? (Zaokruži jedan odgovor, koji najbolje odslikava tvoj način pravdanja časova.)

- a) Opravdanje ljekara
- b) Roditelj
- c) Odjeljski starješina
- d) Drugo (napiši) _____

22. Koliko često su tvoji roditelji posjetili školu u proteklom polugodištu:

- a) Vrlo često
- b) Često
- c) Ponekad
- d) Nikad

23. Tvoj uspjeh na polugodištu je:

- a) Odličan
- b) Vrlodobar
- c) Dobar
- d) Dovoljan
- e) Nedovoljan - _____ nedovoljna /nedovoljne ocjene

24. Ukoliko imaš sugestiju ili primjedbu u vezi sa bilo kojim pitanjem u upitniku možeš da je podijeliš sa nama.

Hvala na saradnji!

Prilog 2 – Upitnik za nastavnike/upravu srednjih stručnih škola

UPITNIK ZA NASTAVNIKE/UPRAVU SREDNJIH STRUČNIH ŠKOLA

Molimo Vas da u skladu sa svojim mišljenjem procijenite naredne tvrdnje na skali od 1 do 5, gdje 1 znači - uopšte nisam saglasan/saglasna; 2 - nisam saglasan/saglasna; 3 - neodlučan/neodlučna sam; 4 – saglasan/saglasna sam; 5 - potpuno sam saglasan/saglasna.

1. Trebalo bi više raditi na profesionalnom usmjeravanju učenika kako bi birali smjerove za koje su sposobni i imaju interesovanja.....1 2 3 4 5
2. U našoj školi se dovoljno radi na problemu izostajanja i nediscipline učenika 1 2 3 4 5
3. U našoj školi postoji dovoljno vannastavnih aktivnosti kojima se izlazi u susret interesovanjima učenika. 1 2 3 4 5
4. Učenici imaju dovoljno informacija o mogućnostima zaposlenja nakon dobijanja kvalifikacije 1 2 3 4 5

Pred Vama je lista mogućih razloga zbog kojih učenici srednjih stručnih škola napuštaju redovno školovanje. Molimo Vas da na skali od 1 do 5 svaki od ovih razloga procijenite u skladu sa tim koliko mislite da on doprinosi odluci učenika o napuštanju škole. 1 – uopšte ne doprinosi; 2 – ne doprinosi; 3 – neodlučan/neodlučna sam; 4 – doprinosi; 5 – jako doprinosi.

1. Slabo predznanje učenika..... 1 2 3 4 5
2. Manje ličan odnos i pristup nastavnika u srednjoj u odnosu na osnovnu školu. ... 1 2 3 4 5
3. Nedostatak motivacije zbog upisa u program koji nijesu željeli..... 1 2 3 4 5
4. Strožije ocjenjivanje u srednjoj školi.....1 2 3 4 5
5. Strožija disciplina (strožiji kriterijumi za isključivanje iz škole)..... 1 2 3 4 5
Slab uspjeh koji postižu u srednjoj školi.....1 2 3 4 5
6. Prezahtjevni predmetni program u srednjoj školi 1 2 3 4 5
7. Neodgovarajući način realizacije nastave 1 2 3 4 5
8. Nedovoljna povezanost teorijskih predmeta sa praktičnom nastavom.....1 2 3 4 5
9. Neodgovarajući pristup nastavnika, neodgovarajuće nastavne metode (neodgovarajući metodičko-didaktički pristup) 1 2 3 4 5
10. Manja pažnja koju nastavnici poklanjaju učenicima koji postižu slabije rezultate u učenju 1 2 3 4 5
11. Nedovoljna profesionalna orijentacija.....1 2 3 4 5
12. Problemi u ponašanju.....1 2 3 4 5
13. Nedostatak svijesti o važnosti obrazovanja.....1 2 3 4 5
14. Nedostatak podrške starijih.....1 2 3 4 5
15. Problem sa uključivanjem u društvo vršnjaka (nesnalaženje u novom školskom okruženju) 1 2 3 4 5
Finansijski problemi u porodici.....1 2 3 4 5
16. Nešto drugo 1 2 3 4 5

HVALA VAM NA SARADNJI !

Prilog 3 – Upitnik za učenike/učenice prvih razreda

UPITNIK ZA UČENIKE/ UČENICE PRVIH RAZREDA ŠKOLSKA GODINA: _____

Uputstvo: Tvoji odgovori na pitanja u ovom upitniku pomoći će mi da te bolje upoznam i da što kvalitetnije sarađujemo. Pročitaj pažljivo svako pitanje i zaokruži ili upiši odgovor koji se odnosi na tebe. Tvoje odgovore će čitati samo školski psiholog/pedagog.

Ime i prezime: _____

Datum i mjesto rođenja: _____

Broj telefona: _____

1. Navedi naziv i mjesto osnovne škole, koju si završio/završila (ukoliko si pohađao/pohađala više osnovnih škola, navedi onu koju si pohađao posljednja dva razreda osnovne škole):

_____

2. Tvoj uspjeh u posljednja dva razreda osnovne škole:

7. razred odnosno 8. razred: _____

8. razred odnosno 9. razred: _____

3. Na osnovu čega si se odlučio/odlučila da upišeš srednju školu odnosno smjer koji sada pohađaš (zaokruži jedan odgovor, koji najbolje odslikava tvoju odluku):

1. Daje mi dobru osnovu za profesionalnu karijeru

2. O tom zanimanju sam oduvijek maštao

3. To je bila želja mojih roditelja

4. Tako me je savjetovao/savjetovala savjetodavac u školi/CIPS-u

5. Ova škola mi daje dobar osnov za nastavak obrazovanja

6. Moj drug/drugovi se upisao u ovu školu

7. Na ovaj način sam odložio/odložila odluku o profesionalnoj karijeri za kasnije

8. Ova škola je najbliža mom mjestu stanovanja

9. U ovoj školi je bilo dovoljno upisnih mjesta (nije bilo ograničenja upisa)

10. Nisam imao/imala dovoljno dobre ocjene za drugi smjer

11. Drugo (napiši):

_____

_____

4. Srednja škola koju sam upisao/upisala bila je:

a. Moj prvi izbor

b. Moj drugi ili treći izbor

5. Šta misliš, da li si u periodu odlučivanja o upisu u srednju školu imao/imala dovoljno informacija o mogućnostima koje kvalifikacija, koju ćeš steći završetkom tog programa, pruža na tržištu rada i u nastavku obrazovanja?

- a. Da
- b. Ne

6. Od koga si dobio/dobila najviše informacija o mogućnostima koje kvalifikacija koju ćeš steći završetkom tog programa pruža na tržištu rada i u nastavku obrazovanja? (Zaokruži jedan odgovor koji najbolje odslikava tvoju odluku.)

- 1. Od nastavnika u školi
- 2. Od pedagoško-psihološke službe
- 3. Od roditelja
- 4. Od drugova
- 5. Od poslodavaca sa kojim sam razgovarao

7. Kada bih mogao/mogla ponovo da biram upisao bih:

- a. istu školu – smjer
- b. drugu školu – smjer (navedi koju) _____

8. Mislim da ću biti uspješan učenik:

- Da (navedi zašto) _____
- Ne (navedi zašto) _____

9. Da li si zadovoljan odnosom koji imaš sa svojim razrednim starješinom?

- a. Da, odlično me razumije i pruža podršku
- b. Volio/voljela bih da je moj razredni starješina drugačiji. Obrazloži.

_____

_____

10. Tvoji dosadašnji problemi sa učenjem uglavnom se javljaju jer:

(Procijeni koliko se navedene tvrdnje odnose na tebe, 1 - u potpunosti se slažem, 2 - slažem se, 3 - nisam siguran/sigurna, 4 - ne slažem se, 5 - uopšte se ne slažem)

- 1. Razlike između osnovne i srednje škole su velike, pa su očekivanja od mene drugačija..... 1 2 3 4 5
- 2. Ne organizujem se dobro u učenju kod kuće..... 1 2 3 4 5
- 3. Nastavnici su jako strogi i zahtjevni..... 1 2 3 4 5
- 4. Nastava mi je dosadna i monotona..... 1 2 3 4 5
- 5. Ne umijem da učim kad mi se prikupi više lekcija..... 1 2 3 4 5
- 6. Imam ličnih/zdravstvenih/porodičnih problema koji me ometaju u učenju. Obrazloži.
.....1 2 3 4 5

_____

7. Nešto drugo. Navedi šta.

_____

11. Najviše problema imam sa učenjem predmeta _____, i u odnosu sa nastavnikom/nastavnicom _____.

***PLAN RADA KOLEGIJUMA ODJELJENSKIH
STARJEŠINA***

UVODNE NAPOMENE

Aktuelni zahtjevi koji se postavljaju u realizaciji vaspitno-obrazovnog rada u školama zahtijevaju aktivan timski rad i međusobnu saradnju. U cilju što efikasnijeg rada potrebno je formirati kolegijum odjeljenskih starješina po razredima koji će funkcionisati kao tim. Na ovaj način škola će imati pregledniju sliku stanja i lakše će preduzimati mjere koje su potrebne u cilju unaprjeđivanja vaspitno-obrazovnog rada. A samim tim i časovi odjeljenske zajednice dobiće na važnosti.

Ministarstvo prosvjete i sporta nema zvanično verifikovanog programa već škole izrađuju svoje prema sopstvenim potrebama. Programi često budu improvizovani i primjenjuju se u različitim oblicima i sadržajima.

Da bi rad u školama bio što efikasniji potrebno je utvrditi određene procedure u funkcionisanju. Takođe je potrebno uključiti što više ljudstva odnosno odraditi ravnomjernu raspodjelu poslova, što dovodi do veće produktivnosti u radu a i jačanju etosa škole.

Kako škola treba da počiva na principu individualnosti i da se pored obrazovanja bavi i razvojem određenih kompetencija kod učenika kako bi se lakše pripremili za budućnost, ovo tijelo bi trebalo da olakša ostvarivanje ovih zadataka.

Plan i program rada kolegijuma odjeljenske starješine će se uraditi uz koordinaciju pedagoško-psihološke službe. Plan treba da bude fleksibilan. Vodiće se evidencija o radu, podnositi šestomjesečni izvještaj. Nakon godinu dana program će biti podvrgnut analizi i evaulaciji. Sve dobro obrazložene primjedbe i prijedloge škola će uzeti u obzir kako bi se ponuđeni model popravio i poboljšao u namjeri da dođe do trajnog, kvalitetnog i primjenjivog rada u oblasti vođenja odjeljenskog starješinstva.

Kako bi motivisali učenike da se što više uključuju u život i rad škole, učenici bi mogli praviti elektronski godišnjak koji bi im ostao kao trajna uspomena na srednju školu.

PLAN RADA KOLEGIJUMA I RAZREDA ZA ŠKOLSKU 2010/2011 GOD.

Vrijeme realizacije	SADRŽAJ	AKTIVNOSTI	INDIKATORI
avgust	<ul style="list-style-type: none"> - Konstituisanje aktiva - Dogovor u vezi saradnje - Izrada ankete za tipičnu problematku koja se javlja 	<ul style="list-style-type: none"> - Konstituisati kolegijum i odrediti rukovodioca - Utvrditi procedure vezane za saradnju - Izrada ankete u cilju evidentiranja potreba učenika koja će se dati u septembru 	<ul style="list-style-type: none"> - Zapisnik sa sjednice - Pripremljena anketa
septembar	<ul style="list-style-type: none"> - Raspored i planovi za časove odjeljske zajednice - Planiranje sadržaja - Vođenje evidencije 	<ul style="list-style-type: none"> - Utvrditi raspored održavanja časova odjeljske zajednice - Izraditi plan uzimajući u obzir rezultate ankete - formirati portfolio odjeljenja-izrada socijalne karte za svakog učenika - izabrati rukovodstvo odjeljenja i donijeti pravila 	<ul style="list-style-type: none"> - raspored po odjeljenjima - rezultati ankete - urađen plan za I razred - popunjena socijalna karta za svakog učenika - spisak rukovodstva po odjeljenjima
oktobar	<ul style="list-style-type: none"> - adaptacija na novu sredinu - jačanje samopouzdanja 	<ul style="list-style-type: none"> - razgovor odjeljskog starješine i psihologa sa učenicima vezan za impresiju o novoj školi - analiza problema koji su se pojavljivali - preduzeti mjere za rješavanje istih - Moj stil učenja – radionica 	<ul style="list-style-type: none"> - evidencija odjeljskog starješine i psihologa - Zapisnik sa sjednice za oktobar
novembar	<ul style="list-style-type: none"> - analiza uspjeha na I klasifikaciji - analiza vladanja - mjere koje je potrebno preduzeti - saradnja sa roditeljima 	<ul style="list-style-type: none"> - Uporediti uspjeh sa uspjehom iz osnovne škole - Uraditi dijagram uspjeha za I razred - uraditi dijagram izostanaka - odrediti akcioni plan za rješavanje problematike - održati roditeljski sastanak 	<ul style="list-style-type: none"> - evidencija analize - dijagram - akcioni plan - zapisnik sa roditeljskog sastanka
decembar	<ul style="list-style-type: none"> - Podrška učenicima koji slabije napreduju 	<ul style="list-style-type: none"> - provjeriti posjećenost dopunske nastave - obaviti razgovor sa predmetnim profesorima - na sastanku napraviti opštu sliku odjeljenja - odraditi sintezu stanja na nivou razreda 	<ul style="list-style-type: none"> -zapisnik sa sjednice -
januar	<ul style="list-style-type: none"> - evaulacija - analiza uspjeha I vladanja 	<ul style="list-style-type: none"> - uraditi evaulaciju rada kolegijuma - napisati izvještaj za Nastavničko vijeće - uraditi dijagrame odjeljenja i 	<ul style="list-style-type: none"> - evaulaciona lista - izvještaj - dijagram i rang lista

		rang listu	
februar	<ul style="list-style-type: none"> - etos odjeljenja - saradnja odjeljenskog starješine sa odjeljenjem - tema po izboru 	<ul style="list-style-type: none"> - odjeljske starješine će odraditi sociograme odjeljenja - anketirati učenike vezano za saradnju - analiza ankete - obrada teme koju učenici sami izaberu 	<ul style="list-style-type: none"> - sociogram - rezultati ankete - priprema za određenu temu
mart	<ul style="list-style-type: none"> - saradnja sa roditeljima - saradnja sa bibliotekarom 	<ul style="list-style-type: none"> - izvršiti analizu saradnje sa roditeljima - izvještaj bibliotekara o pročitanim naslovima i učeniku koji je najviše koristio usluge biblioteke 	<ul style="list-style-type: none"> - broj roditelja koji su prisustvovali roditeljskim sastancima i individualno sarađivali - urađena lista opredjeljenja
april	<ul style="list-style-type: none"> - uspjeh i vladanje - čas otvorenih pitanja 	<ul style="list-style-type: none"> - uporedna analiza uspjeha i vladanja sa I i II klasifikacijom - direktor i psiholog odgovaraju na sva pitanja učenika 	<ul style="list-style-type: none"> - urađena analiza I prikazana u procentima - zapisnik sa časa
maj	<ul style="list-style-type: none"> - prezentacija izbornih predmeta - opredjeljenje za izborne predmete - Izvesti zajednički izlet 	<ul style="list-style-type: none"> - predmetni profesori će u dogovoru sa odjeljskim starješinom dogovoriti prezentacije nastavnih planova I programa za izborne predmete. - učenici se opredjeljuju za izborne predmete -realizovati zajednički izlet 	<ul style="list-style-type: none"> - lista opredjeljenja po predmetima i formirane grupe
jun	<ul style="list-style-type: none"> - evaluacija 	<ul style="list-style-type: none"> - analizirati rad kolegijuma - prijedlog izmjena - izvještaj Nastavničkom vijeću 	<ul style="list-style-type: none"> - zapisnik - izvještaj

PLAN RADA KOLEGIJUMA II RAZREDA ZA ŠKOLSKU 2010/2011 GOD.

Vrijeme realizacije	SADRŽAJ	AKTIVNOSTI	INDIKATORI
avgust	<ul style="list-style-type: none"> -Konstituisanje aktiva - Dogovor u vezi sa saradnjom - Izrada ankete za tipičnu problematku koja se javlja 	<ul style="list-style-type: none"> - Konstituisati kolegijum i odrediti rukovodioca - Utvrditi procedure vezane za saradnju - Izrada ankete u cilju evidentiranja potreba učenika koja će se dati u septembru 	<ul style="list-style-type: none"> - Zapisnik sa sjednice - Pripremljena anketa
septembar	<ul style="list-style-type: none"> - Raspored i planovi za časove odjeljske zajednice - Planiranje sadržaja - Vođenje evidencije 	<ul style="list-style-type: none"> - Utvrditi raspored održavanja časova odjeljske zajednice - Izraditi plan uzimajući u obzir rezultate ankete - dopuniti portfolio odjeljenja-dopuna socijalne karte za svakog učenija - izabrati rukovodstvo odjeljenja i donijeti pravila 	<ul style="list-style-type: none"> - raspored po odjeljenjima - rezultati ankete -urađen plan za II razred - popunjena socijalna karta za svakog učenika - spisak rukovodstva po odjeljenjima
oktobar	<ul style="list-style-type: none"> - Analiza stanja u prethodnoj godini - Identitet - realna slika o sebi 	<ul style="list-style-type: none"> - razgovor odjeljskog starješine i psihologa sa učenicima vezan za stanje u odjeljenju u prethodnoj godini - mjere za unaprjeđenje - Kriza idenentita – radionica - Ja slika - slika okoline 	<ul style="list-style-type: none"> - evidencija odjeljskog starješine i psihologa - Zapisnik sa sjednice za oktobar
novembar	<ul style="list-style-type: none"> - analiza uspjeha na I klasifikaciji - analiza vladanja - mjere koje je potrebno preduzeti - saradnja sa roditeljima 	<ul style="list-style-type: none"> - Uporediti uspjeh sa uspjehom iz osnovne škole - Uraditi dijagram uspjeha za I razred - uraditi dijagram izostanaka - uraditi akcioni plan za rješavanje problematike - održati roditeljski sastanak 	<ul style="list-style-type: none"> - evidencija analize - dijagram - akcioni plan - zapisnik sa roditeljskog sastanka
decembar	<ul style="list-style-type: none"> - Podrška učenicima koji slabije napreduju 	<ul style="list-style-type: none"> - provjeriti posjećenost dopunske nastave - obaviti razgovor sa predmetnim profesorima - na sastanku napraviti opštu sliku odjeljenja - odraditi sintezu stanja na nivou razreda 	<ul style="list-style-type: none"> -zapisnik sa sjednice

januar	<ul style="list-style-type: none"> - evaulacija - analiza uspjeha i vladanja 	<ul style="list-style-type: none"> - uraditi evaulaciju rada kolegijuma - napisati izvještaj za Nastavničko vijeće - uraditi dijagrame odjeljenja i rang listu 	<ul style="list-style-type: none"> - evaulaciona lista - izvještaj - dijagram i rang lista
februar	<ul style="list-style-type: none"> - etos odjeljenja - rješavanje problema - tema po izboru 	<ul style="list-style-type: none"> - prosjena kolektivnog duha na osnovu skale - učenici samostalno vode čas I predlažu rješenja - analiza ankete - obrada teme koju učenici sami izaberu 	<ul style="list-style-type: none"> - Skala procjene - izvještaj predsjednika odjeljske zajednice - priprema za određenu temu
mart	<ul style="list-style-type: none"> - saradnja sa roditeljima - saradnja sa bibliotekarom - čas otvorenih pitanja 	<ul style="list-style-type: none"> - izvršiti analizu saradnje sa roditeljima - izvještaj bibliotekara o pročitanim naslovima i učeniku koji je najviše koristio usluge biblioteke - direktor I psiholog odgovaraju na pitanja učenika 	<ul style="list-style-type: none"> - broj roditelja koji su prisustvovali roditeljskim sastancima i individualno sarađivali - zapisnik
april	<ul style="list-style-type: none"> - uspjeh i vladanje - bolesti zavisnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - upredna analiza uspjeha i vladanja sa I i II klasifikacijom - prikazivanje filma dobijenog od kancelarije za bolesti zavisnosti - učenici rade zajednički rad vezan za bolesti zavisnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - analiza - film - radovi učenika
maj	<ul style="list-style-type: none"> - preventivni rad- očuvanje mentalnog zdravlja 	<ul style="list-style-type: none"> - kako prevazići stres - radionica - organizovanje izleta - kutija povjerenja - radionica 	<ul style="list-style-type: none"> - priprema za radionicu - foto zapis - pano
jun	<ul style="list-style-type: none"> - evaulacija 	<ul style="list-style-type: none"> - analizirati rad kolegijuma- prijedlog izmjena - izvještaj Nastavničkom vijeću 	<ul style="list-style-type: none"> - zapisnik - izvještaj

PLAN RADA KOLEGIJUMA III RAZREDA ZA ŠKOLSKU 2010/2011 GOD.

Vrijeme realizacije	SADRŽAJ	AKTIVNOSTI	INDIKATORI
avgust	<ul style="list-style-type: none"> - Konstituisanje aktiva - Dogovor u vezi sa saradnjom - Izrada ankete za tipičnu problematku koja se javlja 	<ul style="list-style-type: none"> - Konstituisati kolegijum i odrediti rukovodioca - Utvrditi procedure vezane za saradnju - Izrada ankete u cilju evidentiranja potreba učenika koja će se dati u septembru 	<ul style="list-style-type: none"> - Zapisnik sa sjednice - Pripremljena anketa
septembar	<ul style="list-style-type: none"> - Raspored i planovi za časove odjeljske zajednice - Planiranje sadržaja - Vođenje evidencije 	<ul style="list-style-type: none"> - Utvrditi raspored održavanja časova odjeljske zajednice - Izraditi plan uzimajući u obzir rezultate ankete - Dopuniti portfolio odjeljenja - dopuna socijalne karte za svakog učenika - izabrati rukovodstvo odjeljenja i donijeti pravila 	<ul style="list-style-type: none"> - raspored po odjeljenjima - rezultati ankete - urađen plan za I razred - popunjena socijalna karta za svakog učenika - spisak rukovodstva po odjeljenjima
oktobar	<ul style="list-style-type: none"> - Analiza stanja u prethodnoj godini - Rješavanje konflikata 	<ul style="list-style-type: none"> - razgovor odjeljskog starješine i psihologa sa učenicima vezan za stanje u odjeljenju u prethodnoj godini - mjere za unapređenje - Komunikacija - radionica - Ja –Ti poruke - 	<ul style="list-style-type: none"> - evidencija odjeljskog starješine i psihologa - Zapisnik sa sjednice za oktobar
novembar	<ul style="list-style-type: none"> - analiza uspjeha na I klasifikaciji - analiza vladanja - mjere koje je potrebno preduzeti - saradnja sa roditeljima 	<ul style="list-style-type: none"> - Uporediti uspjeh sa uspjehom iz osnovne škole - Uraditi dijagram uspjeha za I razred - uraditi dijagram izostanaka - uraditi akcioni plan za rješavanje problematike - održati roditeljski sastanak 	<ul style="list-style-type: none"> - evidencija analize - dijagram - akcioni plan - zapisnik sa roditeljskog sastanka
decembar	<ul style="list-style-type: none"> - Podrška učenicima koji slabije napreduju 	<ul style="list-style-type: none"> - provjeriti posjećenost dopunske nastave - obaviti razgovor sa predmetnim profesorima - na sastanku napraviti opštu sliku odjeljenja - odraditi sintezu stanja na nivou razreda 	<ul style="list-style-type: none"> - zapisnik sa sjednice

januar	<ul style="list-style-type: none"> - evaulacija - analiza uspjeha I vladanja 	<ul style="list-style-type: none"> - uraditi evaulaciju rada kolegijuma - napisati izvještaj za Nastavničko vijeće - uraditi dijagrame odjeljenja i rang listu 	<ul style="list-style-type: none"> - evaulaciona lista - izvještaj - dijagram i rang lista
februar	<ul style="list-style-type: none"> - rješavanje problema - tema po izboru 	<ul style="list-style-type: none"> - procjena kolektivnog duha na osnovu skale - učenici samostalno vode čas i predlažu rješenja - obrada teme koju učenici sami izaberu 	<ul style="list-style-type: none"> - skala procjene - izvještaj predsjednika odjeljenske zajednice - priprema za određenu temu
mart	<ul style="list-style-type: none"> - saradnja sa roditeljima - saradnja sa bibliotekarom - čas otvorenih pitanja 	<ul style="list-style-type: none"> - izvršiti analizu saradnje sa roditeljima - izvještaj bibliotekara o pročitanim naslovima i učeniku koji je najviše koristio usluge biblioteke - direktor i psiholog odgovaraju na pitanja učenika 	<ul style="list-style-type: none"> - broj roditelja koji su prisustvovali roditeljskim sastancima i individualno saradivali - zapisnik
april	<ul style="list-style-type: none"> - uspjeh i vladanje - Ja u budućnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - uporedna analiza uspjeha i vladanja sa I i II klasifikacijom - odjeljski starješina razgovara sa učenicima o budućem zanimanju - pišu zašto žele baš to 	<ul style="list-style-type: none"> - analiza - radovi učenika
maj	<ul style="list-style-type: none"> - Radionice reproduktivnog zdravlja - Opredjeljenje za izborne predmete za IV razred - Organizovanje izleta 	<ul style="list-style-type: none"> - Radionicu izvodi prof.biologije sa psihologom - organizovanje izleta - prezentacija izbornih predmeta i opredjeljenje 	<ul style="list-style-type: none"> - priprema za radionicu - lista opredjeljenja i formirane grupe za pojedine predmete
jun	<ul style="list-style-type: none"> - evaulacija 	<ul style="list-style-type: none"> - analizirati rad kolegijuma - prijedlog izmjena - izvještaj Nastavničkom vijeću 	<ul style="list-style-type: none"> - zapisnik - izvještaj

PLAN RADA KOLEGIJUMA IV RAZREDA ZA ŠKOLSKU 2010/2011 GOD.

Vrijeme realizacije	SADRŽAJ	AKTIVNOSTI	INDIKATORI
avgust	<ul style="list-style-type: none"> - Konstituisanje aktiva - Dogovor u vezi sa saradnjom - Izrada ankete za tipičnu problematku koja se javlja 	<ul style="list-style-type: none"> - Konstituisati kolegijum i odrediti rukovodioca - Utvrditi procedure vezane za saradnju - Izrada ankete u cilju evidentiranja potreba učenika koja će se dati u septembru 	<ul style="list-style-type: none"> - Zapisnik sa sjednice - Pripremljena anketa
septembar	<ul style="list-style-type: none"> - Raspored i planovi za časove odjeljske zajednice - Planiranje sadržaja - Vođenje evidencije /matura ekskurzija 	<ul style="list-style-type: none"> - Utvrditi raspored održavanja časova odjeljske zajednice - Izraditi plan uzimajući u obzir rezultate ankete - Dopuniti portfolio odjeljenja-dopuna socijalne karte za svakog učenika - izabrati rukovodstvo odjeljenja i donijeti pravila - izvođenje matura ekskurzije 	<ul style="list-style-type: none"> - raspored po odjeljenjima - rezultati ankete -urađen plan za IV razred - popunjena socijalna karta za svakog učenika - spisak rukovodstva po odjeljenjima -izvještaj sa ekskurzije
oktobar	<ul style="list-style-type: none"> - Analiza stanja na izvedenoj ekskurziji - Profesionalna orijentacija 	<ul style="list-style-type: none"> - podnošenje izvještaja sa ekskurzije - učenicima prezentovati program profesionalne orijentacije 	<ul style="list-style-type: none"> - evidencija odjeljskog starješine i psihologa - Zapisnik sa sjednice za oktobar - Plan profesionalne orijentacije
novembar	<ul style="list-style-type: none"> - analiza uspjeha na I klasifikaciji - analiza vladanja - mjere koje je potrebno preduzeti - saradnja sa roditeljima 	<ul style="list-style-type: none"> - Uporediti uspjeh sa uspjehom iz osnovne škole - Uraditi dijagram uspjeha za I razred - uraditi dijagram izostanaka - uraditi akcioni plan za rješavanje problematike - održati roditeljski sastanak 	<ul style="list-style-type: none"> - evidencija analize - dijagram - akcioni plan - zapisnik sa roditeljskog sastanka
decembar	<ul style="list-style-type: none"> - Podrška učenicima koji slabije napreduju 	<ul style="list-style-type: none"> - provjeriti posjećenost pripreme nastave - obaviti razgovor sa predmetnim profesorima - na sastanku napraviti opštu 	<ul style="list-style-type: none"> -zapisnik sa sjednice

		sliku odjeljenja - odraditi sintezu stanja na nivou razreda	
januar	Evaulacija - analiza uspjeha i vladanja	- uraditi evaulaciju rada kolegijuma - napisati izvještaj za Nastavničko vijeće - uraditi dijagrame odjeljenja i rang listu	- evaulaciona lista - izvještaj - dijagram i rang lista
februar	- profesionalno informisanje - čas otvorenih pitanja	- informisati učenike o stanju na tržištu rada kao i fakultetima-ZZZ -prezentacija od strane fakulteta - Direktor i psiholog odgovaraju na pitanja učenika	- Flajeri - priprema za određenu temu
mart	- saradnja sa roditeljima - saradnja sa bibliotekarom	- izvršiti analizu saradnje sa roditeljima - izvještaj bibliotekara o pročitanim naslovima i učeniku koji je najviše koristio usluge biblioteke za sve protekle godine	- broj roditelje koji su prisustvovali roditeljskim sastancima i individualno saradivali
april	- uspjeh i vladanje - profesionalna orijentacija	-upredna analiza uspjeha i vladanja sa I i II klasifikacijom - izrada testova ličnosti - prof.savjetovanje -posjeta sajmu visokog obrazovanja - Kako donijeti odluku - radionica (psiholog)	- analiza - pano zanimanja -priprema za radionicu
maj	- intezivne pripreme za eksterni maturski ispit	- održavanje pripremnih časova kao i pomoć na relaciji učenik - učenik - analiza rada kolegijuma	-broj održanih časova -zapisnik -izvještaj

Prilog 5 – Lični karton učenika

**JUSSŠ «VUKADIN VUKADINOVIĆ»
LIČNI KARTON UČENIKA**

Razred i odjeljenje: _____

1. PREZIME I IME UČENIKA _____

rođen (a) _____ u _____
opština _____

Uspjeh učenika u prethodnom razredu: _____

Adresa roditelja: _____

2. ADRESA UČENIKA: _____

3. UDALJENOST MJESTA STANOVANJA OD ŠKOLE _____
_____

4. KAKO DOLAZI UČENIK U ŠKOLU: _____
_____

I PODACI O ČLANOVIMA PORODICE

1. RODITELJI

a) OTAC: _____ zanimanje _____
b) MAJKA: _____ zanimanje _____

2. BROJ ČLANOVA U PORODICI : _____
_____

3. BROJ DJECE U PORODICI: _____

Prilike u porodici u kojima se učenik školuje:

Stambene
_____

Materijalne
_____

Socijalne
_____

Zdravstveno stanje učenika _____

II FIZIČKI I ZDRVSTVENI RAZVOJ UČENIKA _____

III DRUŠTVENO PONAŠANJE UČENIKA U ŠKOLSKOJ SREDINI

- odnos prema drugovima _____
- odnos prema nastavnicima _____

IV INTERESOVANJA UČENIKA, SKLONOSTI I SPOSOBNOSTI UČENIKA ZNAČAJNI ZA PROFESIONALNU ORIJENTACIJU

ODJELJENSKI STARJEŠINA

ŠKOLSKI PEDAGOG

Prilog 6 – Tabela za praćenje osipanja učenika

Tabela za praćenje učenika koji napuste školu bez stečene kvalifikacije

REDNI BROJ	1	2	3	4	5
ŠKOLSKA GODINA					
UKUPNO UPISANIH UČENIKA					
UKUPNO UPISANIH DJEČAKA					
UKUPNO UPISANIH DJEVOJČICA					
UKUPNO UPISANIH U 3.STEPEN					
UKUPNO UPISANIH U 4.STEPEN					
UZRAST					
POL					
RAZRED IZ KOG JE UČENIK NAPUSTIO ŠKOLU					
SMJER					
USPJEH (ostvaren do napuštanja škole)					
BROJ OPRAVDANIH IZOSTANAKA					
BROJ NEOPRAVDANIH IZOSTANAKA					
VASPITNE MJERE (posljednja izrečena)					
STEPEN OBRAZOVANJA OCA					
STEPEN OBRAZOVANJA MAJKE					
RAZLOG NAPUŠTANJA SKOLE					

(Preporuka je da se zbog efikasnije obrade podataka ova evidencija vodi u programu Microsoft Excel)

Razredni starješina

_____

Školski psiholog/pedagog

_____

